

Impressions d'uns horitzons: comentaris arran d'una ressenya de *Horizons in Human Geography**

Alexandre Coscuella i Tarroja**

Résumé / Abstract / Resumen / Resum

Impressions de quelques horizons: commentaires à propos d'un compte rendu de *Horizons in Human Geography*, édité par D. Gregory et R. Walford.

Dans un paysage intellectuel caractérisé par l'accélération du rythme de changement et la diversité des approches de recherche, le cru de 1989 s'est avéré particulièrement fécond pour la géographie humaine. *Horizons in Human Geography*, édité par Derek Gregory et Rex Walford, n'est ni l'ouvrage le plus innovateur de l'année ni le plus représentatif de quelque approche qui soit ni celui qui embrasse le mieux la diversité ni le plus érudit. Son but est suffisamment ambitieux pour qu'on accorde une certaine attention à la représentation ou l'image de la discipline qu'il divulgue puisque l'ouvrage prétend largement diffuser certaines des plus récentes tendances (pré-postmodernistes) de la pensée géographique britannique répandues pas seulement parmi l'élite académique intéressée aux rapports entre géographie et théorie sociale mais aussi dans l'ensemble de la communauté scientifique et, surtout, dans l'enseignement secondaire (arrivant ainsi à tous les citoyens). La valeur divulgatrice de l'ouvrage est plus que remarquable mais sa lecture doit tenir compte du contexte social, spacial et temporel dans lequel il est paru.

* * *

* GREGORY, Derek & WALFORD, Rex (eds.), *Horizons in Human Geography*. Basingstoke, Hampshire: MacMillan Education Ltd., 1989. xviii + 426 pp., index onomàstic i temàtic, 16 x 24 cm. Hardcover ISBN 0333 396111 35. Paperback ISBN 0333 39612X 12. 95.

** Becari del Programa General de Formació de Personal Investigador (DGICYT). Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona, 08193 Bellaterra, Vallès Occidental.

In an intellectual landscape dominated by the acceleration of the rate of change and variety of research approaches, the 1989 harvest in human geography is especially prolific. *Horizons in Human Geography*, edited by Derek Gregory and Rex Walford is neither the most innovatory work of the year, nor the most representative of one particular approach, nor that which covers existing diversity best, nor even the most erudite. However its objective to achieve the widespread diffusion of some recent (pre-postmodern) tendencies in geographical thought in Britain, not only within the academic élite interested in the relationship between geography and social theory, but also in the entire community, and especially among secondary school teachers (thus reaching indirectly the general public) is ambitious enough to deserve some attention to the conception or image of the discipline which it presents. The value of the work in terms of general diffusion is quite remarkable, but the reader should bear in mind the social, spatial and temporal context in which it is conceived.

* * *

En un paisaje intelectual caracterizado por la aceleración del ritmo de cambio y la diversidad de los enfoques de investigación, la cosecha del año 1989 resulta ser especialmente prolífica para la geografía humana. *Horizons in Human Geography*, editado por Derek Gregory y Rex Walford, ni es el volumen más innovador del año, ni el más representativo de ningún enfoque, ni el que mejor cubre la diversidad, ni tan sólo el más erudito. Pero su objetivo de difundir ampliamente algunas de las tendencias recientes (pre-posmodernistas) del pensamiento geográfico británico, no sólo dentro de la élite académica interesada por las relaciones entre geografía y teoría social, sino dentro del conjunto de la comunidad y, sobre todo, entre el profesorado de secundaria (llegando indirectamente a toda la ciudadanía), es suficientemente ambicioso como para merecer que se preste atención a la representación o imagen de la disciplina que propaga. El valor divulgador de la obra es más que remarkable, pero su lectura ha de tener bien presente el contexto social, espacial y temporal de donde surge.

* * *

En un paisatge intel·lectual caracteritzat per l'acceleració del ritme de canvi i la diversitat dels enfocaments de recerca, la collita de l'any 1989 és especialment prolífica per a la geografia humana. *Horizons in Human Geography*, editat per Derek Gregory i Rex Walford, ni és el volum més innovador de l'any, ni el més representatiu de cap enfocament, ni el que millor cobreix la diversitat, ni tan sols el més erudit. Però el seu objectiu de difondre àmpliament algunes de les tendències recents (pre-postmodernistes) del pensament geogràfic britànic, no solament dins l'élite acadèmica interessada per les relacions entre geografia i teoria social, sinó dins el conjunt

de la comunitat i, sobretot, entre el professorat de secundària (arribant indirectament a tota la ciutadania), és prou ambiciós com per merèixer que es faci atenció en la representació o imatge de la disciplina que propaga. El valor divulgador de l'obra és més que remarkable, però la seva lectura ha de tenir ben present el context social, espacial i temporal d'on sorgeix.

PAISATGE AMB HORIZONS

Si calgués retratar el paisatge intel·lectual de la recerca en geografia humana dels darrers anys vuitanta en una instantània, alguns (entre altres) dels ingredients força adients podrien ser: en primer terme, la condició efímera, o insostenible –per accelerat– ritme de canvi dels mètodes, idees i conceptes; la proliferació d'*eclecticismes* basats en una lliure disposició i combinatòria de perspectives teòriques (bé integrant-les o bé oposant-les); la diversitat, tant per la pluralitat d'enfocaments com per la fragmentació d'especialitzacions; el continu procés d'internacionalització –per angloamericanització– dels enfocaments metodològics i els conceptes d'anàlisi; i una ferotge competència per la innovació i la propietat intel·lectual. Tanmateix, aquestes característiques tampoc no haurien de sorprendre ningú car, més enllà de la humil geografia humana, són fenòmens prou aplicables al conjunt de les transformacions socials del que s'ha anomenat capitalisme tardà o d'especialització flexible.

Ara bé, ben segur que més d'un geògraf que hagi estat mandrós o simplement impedit per altres més nobles obligacions de mantenir un bon ritme de lectura de les contínues innovacions dels darrers anys, en obrir moltes publicacions recents es pot sentir, com diu l'expressió popular, com si es trobés a la lluna. Harvey atribueix aquest canvi continu a la lògica acadèmica de les transformacions del mode de producció, i el seu retrat resulta més aviat cru:

El màrqueting competitiu d'idees, teories, models, temes, genera modes del color del mes que agreugen més que no milloren les condicions de ràpid canvi, acceleració i efimeralitat. L'any passat va ser el positivisme i el marxisme, aquest any l'estructuracionisme, l'any que ve el realisme i el següent el constructivisme, el postmodernisme o qualsevol altre. És més fàcil seguir el ritme dels canvis dels colors de Benetton que seguir els girs de les idees efímeres que ara volten pel món acadèmic (Harvey, 1990, 431).

Malgrat tot, darrera d'aquesta col·lecció inacabable d'ismes que és la geografia dels vuitanta sembla que hi ha alguna cosa més que (només) un curri-

grafia dels vuitanta sembla que hi ha alguna cosa més que (només) un currículisme dirigit pel mercat de treball intel·lectual i/o la lògica acadèmica del postfordisme.

En aquest complex context espàcio-temporal, la collita bibliogràfica (sobretot de llibres) del 1989 fou especialment prolífica i àdhuc podria esdevenir un any de referència en la història de la geografia per la seva extraordinària productivitat de clàssics (post) moderns. Fins hi ha qui ha afirmat que «fou any d'època. Aparegueren un bon nombre de volums majors, tots interessants, alguns impressionants» (Barnes, Beauregard, Dear i Thrift, 1990: 485). És l'any de l'esclat definitiu dels debats postmodernistes en geografia (Harvey, 1989; Soja, 1989); de la confirmació de les *Los Angeles School(s)* (Soja, 1989; Storper i Walker, 1989; Wolch i Dear, 1989); i de l'aparició d'importants catàlegs generals sobre la diversitat d'especialitzacions flexibles recents en la recerca geogràfica, excel·lents seleccions disposades a batre rècords de venda els anys vinents (especialment, Gregori i Walford, 1989; Peet i Thrift, 1989; potser en un segon terme, Kobayashi i Mackenzie, 1989; Macmillan, 1989; Massey i Allen, 1988, i un llarg etc.).

Enmig d'aquest flamant estol, *Horizons in Human Geography* ni és el volum amb idees més innovadores, ni el més representatiu de cap enfocament concret, ni el de cobertura més extensa de la diversitat, ni tan sols el més erudit. Aleshores, per què una nota sobre *Horizons*, precisament? Si és que calen excuses, n'hi ha, si més no, tres –en una– de prou convincents: *Horizons* es proposa explícitament difondre entre un ampli públic de professors de secundària i estudiants les tendències recents en el pensament geogràfic britànic; *Horizons* té moltes de les condicions per esdevenir un *best-seller* acadèmic, especialment per la facilitat de lectura. *Horizons* pot tenir, doncs, un impacte important sobre un ampli públic, de forma directa sobre tots els geògrafs humans –no sols sobre la petita élite de geògrafs amoïnats per les relacions entre la seva disciplina i la teoria social–, sobre els estudiants de llicenciatura i –sobretot– sobre els professors de geografia a la secundària; i, indirectament, sobre tota la ciutadania. L'objectiu final és prou ambiciós com perquè es mereixi que es posi atenció en quina imatge –quina representació– ens presenten els editors dels *Horizons en la geografia humana*.

PER QUÈ *HORIZONS*? O L'ÀMPLIA DIVULGACIÓ DE LES TENDÈNCIES RECENTS EN EL PENSAMENT GEOGRÀFIC BRITÀNIC

L'objectiu d'ajudar a posar-se al dia de les darreres innovacions a aquells que fa alguns anys varen perdre el tren dels canvis, tot oferint una introduc-

ció a algunes qüestions centrals en la geografia humana d'avui en dia –probablement ja d'ahir–, fou la inspiració que fa uns quants anys guià la confecció d'aquesta recopilació d'assaigs per encàrrec. De fet, ja només la personalitat dels editors del volum evidencia de per si la voluntat de difusió, entre un públic relativament ampli, de les darreres innovacions i reptes conceptuals i metodològics: d'una banda, Derek Gregory (professor aleshores a Cambridge, avui a British Columbia), amb interessos de recerca en les relacions entre teoria social i geografia humana, pot ser considerat un dels *motors* d'aquest procés de transformació; en contrast, Rex Walford (*lecturer* a Cambridge també) prové de l'ensenyament secundari i de l'escola de mestres, i ha estat president de la *Geographical Association* (orientada al món de l'ensenyament) i director del *Council of British Geography* i del Comitè d'Ensenyament de la *Royal Geographical Society*.

La companyia editora presenta l'obra, conjuntament amb un altre volum titulat *Horizons in Physical Geography* –assumint així la separació de les geografies física i humana–, amb els mateixos objectius per als anys noranta, que, els avui ja clàssics, *Frontiers in Geographical Teaching* (1965) i *Models in Geography* (1965) de Richard Chorley i Peter Haggett tenien per als darrers seixanta i primers setanta: oferir un repàs –un tast– clar, accessible i de fàcil lectura, dels darrers desenvolupaments en l'estat de la disciplina, dirigit especialment a ensenyants de secundària, com també a estudiants de geografia; però amb un simptomàtic canvi de les fronteres pels horitzons –en plural–, un canvi que suggereix infinits camins i possibilitats futures més que no límits.

ON SÓN ELS HORIZONS? O LA TRAVESSIA DEL DESERT CAP AL VERGER POSTMODERNISTA

En les seves 436 pàgines, *Horizons in Human Geography* recull vint contribucions d'algunes de les més reconegudes autoritats de la geografia britànica de la darrera dècada, que tracten de reflectir, en el seu conjunt, aquest pluralisme i diversitat temàtica i teòrica que caracteriza la geografia humana *postpositivista*. Com els editors adverteixen, el volum és només una de les moltes possibles combinacions que permet la geografia contemporània i, per tant, no s'escauria de buscar-hi òbvies mancances en les cobertures temàtiques o d'enfocaments, sinó que allò que més aviat es pretén és identificar qüestions o reptes clau i oferir-ne distintes interpretacions.

Així doncs, més que ser un manifest de cap nova ortodòxia, o un monumental estat de la qüestió de conjunt, o una revisió representativa, la

col·lecció vol reivindicar la diversitat que caracteritza la geografia dels darrers anys vuitanta; una diversitat esbiaixada, però, amb uns punts de fuga comuns que s'endevinen en l'encara emboirat horitzó: la preocupació per les interrelacions i tensions entre les estructures socials i espacials i l'acció humana, i la complexitat i diversitat de contextos espàcio-temporals singulars, a través d'una combinació flexible d'enfocaments de l'economia política i fenomenològics.

Gregory i Walford estableixen en la introducció (*Fent geografia*) dos indicadors bàsics per identificar aquests nous horitzons: primer, la rellevància social d'una geografia de les transformacions de les relacions socials –en un sentit ampli– en el marc de la complexitat dels contextos espàcio-temporals concrets i de les tensions entre les estructures socio-econòmiques i l'acció humana individual (la realineació de la geografia amb la teoria social); segon, el reconeixement del valor fonamental de les relacions espacials en la comprensió de la constitució d'aquestes relacions socials (la reinserció de la geografia en la reconstrucció de la teoria social). Aquests dos indicadors es troben assentats en un entorn intel·lectual caracteritzat pel paisatge resultant després de la batalla entre sistemes filosòfics dels primers anys vuitanta i que sembla anunciar la fi dels absolutismes i fonamentalismes teòrics i un nou ordre de diversitat i pluralisme, conscient, però, de les implicacions socials i polítiques de la recerca geogràfica.

D'entre aquest paisatge, i amb aquells indicadors, els editors semblen endevinar que allò que rau en els horitzons és la reconstrucció d'una nova geografia històrico-regional críticament i socialment compromesa –poc o molt anunciada en alguns dels capítols–, amb una metodologia centrada en estudis empírics *teòricament informats*, que combinin de forma flexible, creativa i imaginativa tots els llegats teòrics segons les exigències específiques del context –real, no abstracte– en què s'apliquin.

PER ON ES VA ALS HORITZONS? O LA RECERCA D'UN LLIBRE DE RUTA

Establerts els principis que inspiren el volum, les contribucions s'organitzen en sis grans apartats: un primer de teòric i metodològic; tres de temàtics

que vénen a correspondre's amb les geografies social, urbana i econòmica; i dos de més orientats a problemes globals (*Geografies regionals i perspectives globals*, i *Polititzant l'entorn*). Cadascun dels apartats s'encapçala amb una introducció dels editors on tracten de resumir, destacar el valor, i relacionar entre ells, els distints capítols que el componen. La lectura de les sis introduccions constitueix, ja de per si, una útil col·lecció d'abstracts que pot actuar alhora com a índex de lectura, ja que, tot i estar organitzats en grans apartats, els capítols no s'estructuren amb una lògica pròpiament seqüencial, ans al contrari, les referències creuades explícites que adrecen tangencialment a altres capítols, estableixen relacions múltiples que suggereixen una lectura *creuada* més que no lineal i confereixen un cert sentit de coherència al conjunt de contribucions.

Dirigit a un públic il·lustrat en geografia humana, però no necessàriament immers en el món acadèmic, l'estil de la major part de les contribucions es podria considerar didàctic: una exposició clara i senzilla, pocs conceptes donats per entesos a priori, i la substitució de les quasi infinites bibliografies erudites per una breu selecció comentada de lectures suggerides per tal d'ampliar el tema. Tot i així, en l'estil, com en els continguts i els enfocaments, la diversitat i el pluralisme tornen a ser, òbviament, la primera característica de la recopilació: la mesura en què s'assoleixen els objectius establerts pels editors tant pel que fa a la seva interpretació del paisatge intel·lectual com pel que fa a la seva forma didàctica, difereix notablement entre les contribucions, i aquesta dispersió, per inevitable que pugui ser en el tractament d'algunes qüestions, no deixa de desmerèixer d'alguna manera la concepció global del llibre.

Les contribucions comencen amb un apartat teòric (*Més enllà de la revolució quantitativa*) expressament dissenyat per remarcar, ja de bon començament, les diferències entre la concepció de la diversitat dels editors –entesa en el camí de l'estudi de l'espacialitat dels processos socials a través de les combinacions dels enfocaments de l'economia política i els fenomenològics– i la concepció de la geografia com a anàlisi espacial sorgida de l'enfocament teòric i quantitatiu. Per oposició als dos primers articles, que presenten l'estat dels desenvolupaments contemporanis d'aquella revolució quantitativa i el seu ampli valor per al conjunt de la disciplina (Michael Clark, *Geografia i tecnologia de la informació*, i Allan Wilson, *Models matemàtics i teoria geogràfica*), Ron Johnston (*Filosofia, ideologia i geografia*) i Derek Gregory (*Diferenciació d'àrees i geografia humana postmoderna*) introdueixen sumàriament i respectivament el valor d'una reformulació de la geografia des d'una filosofia realista, i les implicacions i precursors del debat postmodernista en geografia humana.

La postmoderna concepció de Gregory de la geografia humana mereix especial atenció ja que, de fet, és la que dona (in)coherència teòrica i (des)estructura el conjunt de contribucions. L'article pot resultar, dissortadament, una mica obscur al lector poc avesat al tema, tot i l'esforç de Gregory per deixar de banda l'erudició que caracteritza el seu estil, per escriure la que probablement és una de les introduccions més accessibles, fins avui, a qualsevol versió de les geografies postmodernes. Segons la interpretació que en fa Gregory s'identifiquen tres reptes del postmodernisme a la geografia: als sistemes de pensament que es volen complets i globals; a les ambicions totalitzadores de les ciències socials (en el doble sentit de la coherència global de la societat i de la noció que aquesta es pugui explicar en termes d'estructures profundes); i a la valoració de la diferència, heterogeneïtat, particularitat i singularitat. Partint d'aquests principis, Gregory fa un esborrany del llibre de ruta que ha conduït als presents horitzons: des de l'economia de Harvey (1982) i Massey (1984), passant per les sociologies de Giddens, Hägerstrand i Castells, fins als recents contactes amb l'antropologia social de Geertz. Al final del camí, Gregory conclou que el repte essencial és que «hi ha més desordre al món del que sembla a primer cop d'ull» enfront de la imposició d'una simplicitat i coherència il·lusòries davant la complexitat del món real, i que la forma idònia d'afrontar-los és el retorn a la qüestió de la diferenciació d'àrees armats amb una nova sensibilitat teòrica.

INDICADORS DELS HORITZONS? OASIS O MIRATGES A LA TRAVESSIA

Tot seguit, quatre capítols s'agrupen sota el títol de *Gent i llocs, societats i espais*, i, tot i el tret comú de partir del valor de l'acció individual i dels llocs per tal d'estudiar les transformacions i els processos socials amb una perspectiva històrica, presenten una notable diversitat d'enfocaments. Si John Eyles (*La geografia de la vida de cada dia*) enfoca les relacions gent-lloc a través de les transformacions espàcio-temporals de les rutines quotidianes i el seu valor en l'organització social de l'espai, i Denis Cosgrove (*La geografia és arreu: cultura i simbolisme als paisatges humans*) parteix de l'adscripció de la geografia a les humanitats per analitzar com els paisatges reproduïen normes culturals i relacions socials; en canvi, Roger Lee (*Relacions socials i la geografia de la vida material*) mostra les relacions entre les rutines quotidianes i l'estructura del capitalisme contemporani partint de les estructures espacials per comprendre les relacions socials, i Linda McDowell (*Dones, gè-*

nera i l'organització de l'espai), en una excel·lent introducció als reptes de la geografia feminista per a no iniciats, discuteix, a partir d'uns quants exemples, com la separació de les geografies econòmica, social i política oculta la importància de les diferències de gènere en la constitució de la vida social.

Si l'apartat de geografies socials es caracteritza per la seva diversitat d'enfocaments teòrics i metodològics en l'estudi *d'abaix a dalt* de la constitució de les relacions socials, en el de geografies urbanes (*Exploracions a la ciutat*) la diversitat rau ja de per si en la distinta concepció que cada autor dóna a la seva contribució, suggerint certament una sensació d'exploracions més que no pas de panoràmiques dels horitzons. Fent una anàlisi de l'estat de la qüestió, potser una mica simple, Keith Bassett i John Short (*Desenvolupament i diversitat en geografia urbana*) sintetitzen el ràpid creixement i evolució de la geografia urbana en els darrers vint anys i la seva tendència a la diversificació i desintegració. Per contrast, Richard Dennis (*Desmuntant les barreres: passat i present a la Gran Bretanya urbana*) es limita a presentar exemples de com distints enfocaments suposadament oposats a la geografia històrica urbana poden ser la clau per a la comprensió crítica de qüestions urbanes actuals; i Ian Douglas (*La pluja al terrat: una geografia de l'entorn urbà*) cerca relacions entre les transformacions en l'entorn físic i l'entorn urbà. En ambdós casos, el tractament de temes concrets fa que no acabin d'encaixar entre contribucions que pretenen ser molt globals i genèriques.

El darrer dels apartats temàtics, *Paisatges de producció*, reivindica la tradició de l'economia política i proposa una reconstrucció de la geografia econòmica centrada en el procés de producció. El resultat que s'hi endevina no comporta només l'estreta interrelació dels processos econòmics amb les estructures socials i polítiques, sinó també la profunda implicació de les relacions i estructures espacials en la transformació dels processos econòmics generals. Certament, l'article de Doreen Massey i Richard Meegan (*Divisions espacials del treball a Gran Bretanya*) es correspon de forma més que modèlica amb els objectius del volum i és una de les contribucions més destacables en presentar els principis bàsics de l'enfocament de les divisions espacials del treball de la interpretació de la producció i utilització del desenvolupament desigual (l'explicació de la singularitat dels llocs a través de sistemes canviants d'interdependències) i la seva aplicació a la geografia industrial del Regne Unit; tot plegat amb una extraordinària claredat i simplicitat i sense donar conceptes per a entesos. De forma també didàctica, John i Barbara Harriss (*Transformació agrària al Tercer Món*) introdueixen el procés d'absorció capitalista de l'economia agrària al Tercer Món, destacant-ne les in-

terconnexions entre relacions de producció i relacions socials i la seva diversitat en el temps i l'espai. Finalment, Nigel Thrift i Michael Taylor en una geografia històrica de tres multinacionals (*Cuirassats i creuers: la nova geografia de les corporacions multinacionals*) remarquen la globalitat i la condició efímera dels seus sistemes espacials i els distints impactes en llocs concrets de la seva reorganització interna.

HORITZONS LOCALS, HORITZONS GENERALS?

Tres assaigs al voltant de la relació entre allò local i allò global componen *Geografies regionals i perspectives globals*; altra volta un primer article genèric va seguit de rèpliques més concretes. Peter Taylor (*L'error de desenvolupamentisme en geografia humana*) obre el foc amb un polèmic i interessant assaig, com ja té habituats als seus lectors, on destaca l'imperatiu de reconstruir la geografia històrica del sistema econòmic mundial si es vol comprendre el canvi social: això situaria una geografia humana holística al centre de les ciències socials, però ja que aquesta nova geografia és imaginable, encara no ha pres forma concreta. En una rèplica, Graham Smith (*Privilegi i lloc a la societat soviètica*) es mostra d'acord en la simultaneïtat dels processos regionals i globals, però, en oposició als determinismes econòmics, destaca la necessitat d'una sensibilitat envers les diferenciacions socials i polítiques, que exemplifica en l'efecte dels *privilegis* administratius a la Unió Soviètica sobre la vida social dels llocs; en el mateix sentit, Stuart Corbridge (*Deute, l'estat nació i teories de l'economia mundial*) remarca la incidència de les polítiques econòmiques militars i internacionals dels estats-nació, exemplificat als Estats Units, sobre la transformació del sistema econòmic mundial.

El darrer apartat (*Polititzant l'entorn*) encaixa de forma una mica forçada en el conjunt, i sembla respondre més a la voluntat dels editors de reivindicar el valor d'una perspectiva de geografia humana a les qüestions ambientals que a la pròpia (i)lògica de la pràctica de la geografia contemporània; aquest fet, però, no els resta valor sinó que ben al contrari ofereix veritables nous horitzons per a la disciplina, sense que hom s'adoni que els seus autors no siguin a departaments de geografia. Judith Rees (*Recursos naturals, economia i societat*) relaciona desenvolupamentisme i ambientalisme a través d'una economia geopolítica de l'explotació dels recursos —entesos com a creació cultural dinàmica— a escala global; i Timothy O'Riordan (*Política, pràctica i el nou ambientalisme*), a través d'exemples de les àmplies i impre-

vistes repercussions socials de decisions ambientals concretes, mostra com distints agents socials estructuraren la seva política ambiental.

Finalment, i en una inesperada ruptura tant generacional com de to discursiu, Bill Mead rubrica el volum amb un breu epíleg al voltant de la paradoxa de la creixent i multidimensional fragmentació, especialització i condició efímera dels discursos geogràfics: mentre l'explosió en la informació geogràfica tendeix a distanciar l'ampli públic de la disciplina, un dels llenguatges de la geografia, la cartografia, ha estat popularitzat per no-geògrafs per oferir accés instantani a la informació al públic en general.

PARADOXES (PER PENSAR-HI UN MINUT...)

I, ves per on, aquestes paradoxes amb què clou l'obra no deixen de ser la mateixa paradoxa d'aquests *Horizons in Human Geography*, el repte de transmetre a un públic general un coneixement complex. I el grau amb què cada contribució aconsegueix aquest repte és una bona expressió de la seva diversitat, car varia de forma més que considerable tant pel que fa al caire (global o concret) dels escrits com a la seva forma. Reprenent aquest argument de Bill Mead, els ingredients del retrat amb què es caracteritzava la geografia contemporània en la introducció d'aquesta ressenya poden servir per a unes darreres reflexions sobre les paradoxes i contradiccions d'aquests horitzons, potser només una mica estrets.

Primer, Gregory i Walford proposaven oferir un tast de la diversitat i pluralitat actual, però, si partint dels seus principis, la incoherència i les mancances –algunes tan notables com la geografia política– no poden estar subjectes a crítica, no seria difícil argumentar que la geografia d'avui és encara molt més diversa i plural, tant en enfocaments com en continguts, d'allò que suggereixen les lectures. Els editors, en voler evitar l'elaboració explícita de cap nou manifest, silenciaren criteris de selecció implícits en la construcció de la seva imatge de pluralitat d'horitzons –distintes convergències o tensions entre enfocaments sociològics i d'economia política al voltant d'una nova geografia regional– que, si bé poden semblar evidents al lector avesat a la matèria, no poden donar-se per entesos si es té present el públic al qual es dirigeixen.

Segon, el ritme de canvi metodològic i conceptual no es detura, i per bé que el propòsit fos oferir una imatge de contemporaneïtat, àdhuc en el moment de la seva publicació, el 1989, aquesta imatge començava a oferir un cert regust de *passat de moda*, d'una banda perquè algunes contribucions

feia tres anys que eren a la calaixera tot esperant l'edició i, de l'altra, per la dificultat inherent al fet d'introduir els darrers conceptes en una síntesi de divulgació. El cas és que conceptes ben populars ja el 1989, com els estudis de localitats, la nova geografia regional, les geografies postmodernes, etc., amb prou feines hi surten de resquïtllada. Alhora sembla ignorar que l'atenció contínua per la cresta de l'onada dissimula el dinamisme i continuïtat de moltes tradicions de pensament.

Tercer, la flexibilitat de combinatòries d'enfocaments fenomenològics i materialistes, que sembla suggerir-se en la presentació, quedà també a l'horitzó. El valor sembla raure més en la comparació de les tensions i contradiccions entre les distintes contribucions que no pas en la creativitat de les aportacions en la constitució d'eclecticismes creatius, potser més factibles en estudis empírics que no en assaigs teòrics. En tot cas, l'estructura del llibre tampoc no hi ajuda, com tampoc en separar geografia social i econòmica; i, encara, quan supera aquestes divisions, en el capítol de geografia urbana, tampoc no acaba de reeixir-ne.

Quart, cal remarcar que aquests horitzons no són geogràficament gaire llunyans ni de gaire abast: per justificable que pugui ser la decisió d'encarregar totes les contribucions a autors britànics en funció del públic a qui es destina l'edició (professorat de secundària al Regne Unit), això no deixa de contribuir al procés unidireccional d'internacionalització (per no dir-ne colonització) del pensament geogràfic contemporani. Sembla inevitable el malcontentament crònic d'aquell lector que agrairà veure publicats com es podrien imaginar aquests horitzons, per posar un cas, des de l'Europa continental o des de la Mediterrània nord. Aquest fet és especialment significatiu quan precisament es postula que el desenvolupament de teories i conceptes d'anàlisi ha de ser sempre específic del context en què es desenvolupa.

Aquest postulat, però, té profundes implicacions, ja que palesa els riscos i perills inherents a la importació d'innovacions conceptuals, a les quals estem tan avesats en el nostre país, especialment quan es fa de forma irreflexiva. Als importadors d'innovacions els espera una nova responsabilitat creativa, la de produir conceptes i teories imaginatives que s'adiguin al seu entorn, i una profunda reflexió comparativa i de contrast de les idees foranes amb els contextos d'aplicació. Si, efectivament, s'admet el valor de la diversitat, l'actual sistema de centres i perifèries al món acadèmic resultarà obsolet. Això voldria dir que els centres d'innovació contemporanis haurien de ser conscients de les seves limitacions contextuais i, per tant, caldria que es proposessin escoltar les altres veus fins ara silenciades.

HORIZONS?

Reprement aquestes quatre paradoxes, o bé caldria retrocedir a mitjans dels anys vuitanta per interpretar aquest volum com uns veritables horitzons, o bé seria més apropiat un títol com ara *Next Landmarks*, menys ambiciós i més realista d'acord amb els continguts. Continuant amb la metàfora de les modes en el vestir de Harvey (1990), la diferència amb altres *catàlegs d'alta costura de la pròxima temporada* publicats aquell prolífic any 1989, no és, a l'hora de la veritat, *Horizons* ni és un autèntic catàleg (no es vol globalitzador), ni és d'alta costura (és una obra de difusió), ni és de la pròxima temporada (situable a la meitat dels anys vuitanta).

I, tanmateix, allò que podrien semblar-li mancances al lector involucrat en el món de la geografia acadèmica potser són les seves virtuts. Sens dubte que el llibre serà de gran utilitat per a ensenyants de secundària i, encara més, probablement algunes de les contribucions (especialment les de McDowell i Massey i Meegan, i potser també les de Gregory i Taylor) poden esdevenir veritables clàssics entre les lectures obligatòries dels primers cursos de llicenciatura, si més no, durant uns quants anys. I qui sap si potser més d'un geògraf universitari no agrairà també la facilitat de lectura per esbrinar on es troba el vagó de cua del tren de l'extraordinària i canviant producció conceptual de la geografia britànica contemporània. O, en tot cas, restarà com un testimoni divulgatiu de les indecises primeres passes (pre-postmodernistes?!) envers una nova geografia regional (post-moderna?!).

Aquella típica sentència de tantes ressenyes que diu «tots els geògrafs haurien de llegir aquest llibre» és potser més certa que mai (especialment el *tots*), però aquells que no coneixen el context britànic d'avui hauran de tenir ben present una tasca suplementària en la seva lectura: entendre'l en el seu entorn social, espacial i temporal.

BIBLIOGRAFIA

- BARNES, T, BEAUREGARD, R.A., DEAR, M.J. i THRIFT, N.J. (1990), «Time and space, text and context: books in 1989», *Environment and Planning D: Society and Space*, 8 (4), 1990, p. 485-494.
- GREGORY, D. i WALFORD, R. (eds.) (1989), *Horizons in human geography*. Basing-stoke: MacMillan.
- HARVEY, D. (1982), *The limits to capital*. Oxford: Blackwell.
- HARVEY, D. (1989), *The condition of postmodernity: an enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Blackwell.

- HARVEY, D. (1990), «Between space and time: reflections on the geographical imagination», *Annals of the A.A.G.*, 80 (3), 1990, p. 418-434.
- KOBAYASHI, A. i MACKENZIE, S. (eds.) (1989), *Remaking human geography*. Boston: Unwin Hyman.
- MACMILLAN, B. (ed.) (1989), *Remodelling geography*. Oxford: Blackwell.
- MASSEY, D. (1984), *Spatial divisions of labour: social structures and the geography of production*. London: MacMillan.
- MASSEY, D. i ALLEN, J. (eds.) (1988), *Uneven redevelopment: cities and regions in transition*. London: Hodder & Stoughton, 1988.
- PEET, R. i THRIFT, N. (eds.) (1989), *New models in geography: the political-economy perspective*. London: Unwin Hyman. 2 vols.
- SMITH, N. (1990), «Geography redux? The history and theory of geography», *Progress in Human Geography*, 14 (4), 1990, p. 547-559.
- SOJA, E.W. (1989), *Postmodern geographies: the reassertion of space in critical social theory*. London: Verso.
- STORPER, M. i WALKER, R. (1989), *The capitalist imperative: territory, technology, and industrial growth*. New York: Blackwell.
- WOLCH, J.R. i DEAR, M.J. (eds.) (1989), *The power of geography: how territory shapes social life*. Boston: Unwin Hyman.